

INITIA HISTORIÆ
VACCINATIONIS
IN SVECIA

QUE

VENIA EXPERIENTISS. FACULT. MEDICÆ UPSAL.

D. X DECEMB. 1821. IN AUDITOR. MEDIC. H. P. M. S.

P. P.

CAROLUS ZETTERSTRÖM

M. D. MEDICINÆ THEOR. ET PRACT. PROFESS. REG. ET ORD.
REG. COLLEGII SANITATIS MEMBR. HONORAR.
REG. ACAD. SCIENT. STOCKH. ET REG.
SOCIET. SCIENT. UPSAL. MEMBR.

ET

ERLAND GABRIEL ENGBERG

CHIR. MAGISTER, AD LEGIONEM EQUESTR. CUSTOD.
MEDICUS SECUNDUS, VESTROGOOTHUS.

PARTICULA VICESIMA

UPPSALIAE,

EXCUDEBANT REGIE ACADEMIE [TYPOGRAPHI.]

ANALYSIS

PROPOSITA MEDICA.

XXXV,

Hinc ad morbos rite dignoscendos, quam manca et inchoata, quæ ex libris hauritur cognitio et propterea quam necessaria est assiduas quicquid ægrotorum, quantum possumus, perscrutandi. Tantum tamen abest, ut auctorum, in re medica clarissimorum, utilitati detrahere velimus, vel male volente genio quasi abrepsi, ridiculæ eorum, qui si quos indocta sua opera servatos viderint, omnem librorum evolutionem supervacaneam judicant, dementiæ adstipulemur, ut posius quemquam, neglectis, quæ memoriarum proditæ sunt, optimis observationibus ad sanandi artis perfectionem admodum proficere posse negemus. Quid? quod nobis persuasum est, fore, ut medicum hisce adminiculis suffultum unus alterve morbi sollicite peruestigati et curati casus perfectiorem reddat, quam iisdem deslitutum sexcenti.

XXXVI.

Medicum igitur cum audis dictantem: nullius auctoritatē apud te valere in medicina: nil certum esse, nisi quod ipse virerit, ipse expertus sit: nos lectione tantum confundi: optimum esse sine ambagibus dare aliquid et obseruare quem habeat effectum, et sic porro, illum esse scias aut inertem nulloque numero hominem, qui nihil cum fructu legere possit, aut eum, qui negotiis ita districtus sit, ut nec auctoribus legendis umquam vacet, nec seculi, quo vivit et artis, quam facit, progressus sequi valeat. Nam Medicinæ Doctorem adeo mentis caligine constitum existimare vel sui plenum, ut in bullatis istis nugis sibi ferio placeat, ne dicam nefas, certe intellectu humano et Facultatibus medicis indignum videtur.

XXXVII.

Inter multa, quæ salutis humanæ præsidem artem in majus provexere, sectio cadaverum longe eminet. Priorum quidem Me-

dentium, interiora corporum animalium, cum structuram eorum
tum mutationem, quam illa morbo vel lësioni debet, indefessum
pervestigandi studium nostram licet magna ex parte, neque tamen
omnem supervacanam reddidit industria. Recentiorum circa
hanc rem indiligentia strenuum, quo adhærens inflammatur tem-
pus, abdita natura rerum perscrutandi fervorem quomodo dece-
at, haud facile explicabitur. Ab hujus vero incuriae culpa Theo-
riam Incitationis, alias multo honore habendam, non prorsus ab-
esse, admonere liceat.

XXXVIII.

Probris et maledictis vexare et insectari quicquid novi at
insoliti artium et disciplinarum cultores in medium protulerint
vel hebetis vel inculti vel denique pravi fere est ingenii. Placita
scilicet Celeberrimi Gall de usu partium, quas cranium continet,
quantumvis licet falsa sint: earundem tamen dissectiones et per-
scrutationes studium psychologicum et physiologicum egregie
promoverunt.

XXXIX.

Probrosam questionem; cur sëpenumero iis, quibus Medi-
ci non potere, medetur veitura? quodammodo solutam putamus
hisce Celsi verbis: "Qui secundis aliquando frustra curatus est,
contrariis sëpe restituitur." Lib. I. — "cum eadem omnibus con-
venire non possint, fere, quos ratio non restituit, temeritas ad-
iuvat." Lib. III. c. 9. — "Neque ideo tamen non est temeraria
ista medicina;" Ibid.

XL.

Veterata ulcera et fanticuli seu novum corporis organum,
cui priorum tota series sensim se accommodavit, si haberi que-
ant, male, quæ ab eorum sanatione haud raro proveniunt, mi-
nus evacuationi suppressæ vel irritamento cessato, quam libra me-
to organorum turbato adscribenda sunt.

Die 5 Novembris Inrikes Tidningar N:o 121
has Regis proferunt litteras:

GUSTAF ADOLPH, med Guds Nåde Sveriges Götes och Wendes Konung &c. &c. &c. Arfvinge till Danmark och Norrige, Hertig till Schlesswig, Hollstein &c. &c.

Wår Ynnest och Nådiga Benägenhet med Gud Alsmågtig, Troman och Tjenare, Pretes och Archiatrer, så ock samtelige Ledamöter uti Wårt Collegium Medicum. Sedan WI uti nådigt Bref af den 23 Dec. sistlidle år anbefallt Eder att inkomma med underdånigt utlåtande rörande den så kallade Vaccinationen eller ympning af Ko-koppor, samt huruvida J kunde finna någon anstalt inom Riket i affeende härå vara rådelig och nyttig att vidraga; så hafven J till underdånig åtydnad härav, uti skrifvelse af den 4 i denna månad anmält, att så snart J af de af Eder förordnade Kommitterades på åtskilliga af så väl Stora som Frimurare-Barnhusets Barn anställde försök, jemförde med dem, som en och annan af Låkarene i Hufvudstaden och i Landsorterne af egen nit företagit och hos Eder anmält, inhemtat, att utslaget deraf befunnits till alla delar inträffa med hvad af utländska Låkares bemödande redan blifvit bekant,, J låtit anmana ånnu flere Låkare, att med all sorgfällighet idka Vaccinationen. Det understöd Wi i näder förunnat Eder till bestridande af den kostnad, som härvid kunde finnas nödig, för hvars behöriga användande J anhållen, att, framdeles få aselemta underdånig redogörelse, förmålen J hafva medfört den lyckliga verkan, att en betydande del af lågre folk klassen med låtthet lemnat sina barn till försökens anställande. Härigenom, och då deslutom ett stort antal förmögnare af egen drift i desse försök delta-

git, tillkänna gifven J Eder hafva kommit i stånd, att få mycket lättare förfse Låkarne i Provinserne med ej allelnast säkert vaccinations åmne, utan ock med behöriga instrumenter till dess användande, hvarigenom vaccinationen blifvit befordrad och allestādes med begär och framgång af så väl Låkare som allmänhet antagen.

Då nu genom allmånt öfverensstämmende underättelser samt egne observationer, J vunnit möjligaste visshet att vaccinations åmnet, behörigen anvåndt, meddelar åt de dermed ympade, en smitta af egen och hittills okänd art; att den sjukdom, som deraf uppkommer, är lindrig och korrt; att den genomgår beständna perioder, samt att, då smittan varit af åkta flag, den hittills veterligen icke medfört någon för menniskokroppen skadlig påföljd; så insen J något hinder icke möta för vaccinationens utöfning här i Riket. Men då det åfven åligger Eder att bestämma Vaccinationens kraft att förekomma den vanliga ofta vådeliga menniskokoppssmittan, hafven J i detta hånseende i underdånighet andragit, att de utvågar J med omsorg tagit, för att utan fara för allmånt utbredande af denna smitta, anstålla afgörande försök, hittills icke efter förmidan utfallit, anhållandes J altså i underdånighet, att med närmare yttrande derom få uteblifva, intill dess, efter de anstalter J ytterligare i denna affigt vidtagit, denna högst vigtiga fråga blifver fullkommen utredd. Imedlertid och som alla berättelser, hvilka hunnit till Eder inkomma från de orter, hvareft meninskokoppor varit mer eller mindre gångbara, icke medfört någon underrättelse, att någon vaccinerad blifvit deraf angripen, så insen J vaccinationens stora nyta åfven häruti hafva mycken sannolikhet. Härå ländar Eder till nådigt syar, det Wi i nåder gillat de af Eder i före-

nämnde afseende vidtagne anstalter, samt bifallit hvad
J underdårigt hemställt? varande Wisiilnåder bönägne
att gifva Vaccinationen, såsom en för mensekligheten ny-
tig uppsättning, Wårt höga hågn, och att densamma i nä-
der uppinuntra. Wi befalle Eder God Allsmågtig Nå-
deligen. Stockholms Slott den 13 October 1802.

GUSTAF ADOLPH.

M. ROSENBLAD.

Die 15 Novembris in Dagligt Allahanda, N:o 261, hæc significatio exstat: "Sedan Kongl. Maj:t i Nå-
der behagat förunna Dess höga Hågn åt ympningen med
Ko-kopper, samt tillåta densamma att allinånt antagas och
utörlas, såsom förvaringsmedel emot faran af menseko-
kopper; får Kongl. Collegium Medicum härmed gifva
tillkänna, det Kongl. Collegium fogat den anstalt, att hvor
och en, äldre eller yngre, som tillsörene icke haft men-
sekokopper, men ej äger förmögenhet att sjelf belörja
om, tillbörlig föda under ympningstiden, skall utan all af-
gäst blifva emottagen i det publika koppympningshuset,
då derom anmålan sker hos Föreståndaren vid bemålte
ympningshus, Assesoren i Kongl. Collegio Medico Do-
ctor Carl Ribben, som bor i huset N:o 61 söder om
Tyska Kyrkobrinken vid Westerlånggatan, och är att träf-
fa till kl. 9 om morgonen alla Måndagar och Thorsdagar."
Eadem promulgatio postea repetitur in N:ris 263, 268
et in Stockholms Posten, N:ris 262, 271, 279.

Die 3 Decembris, Inrikes Tidningar, N:o 133:
Hennes Kongl. Höghet Prinsessan Sophia Wilhelmi-
na, som den 4 Nov. blifvit ympad med skyddskopper,

(vaccinerad) har med lyckligaste framgång dem "genomgått, och befinner sig nu i all önskelig hög välmåga." Eadem significatio eodem die legitur in Stockholms Posten N:o 277, ett in Dagligt Allehanda N:o 277 Cfr. Förfälag till hämmande af den på flera orter nu härjande Koppfarsfoten, &c. af E. Z. MUNCK af ROSENSKÖLD; Lund 1802 p. 25.

Ex Medicis et aliis, Medicinam non facientibus, qui hoc anno vaccinationem instituerunt, haud paucos iam supra in paginis 93-95, 101, 112, 113, 115, 135, 138, 139, 144, 154, 156, memoravimus, Ceteros, quorum in hac re, æque ac memoratorum, operam ex relationibus ad Reg. Collegium Medicum præcipue novimus, ideo quod tempus, quo priuam fecerint vaccinationem suam, non memorizæ prodiderint, uno denique loco adferre decrevimus.

Præfectoris Militum, Eques Reg. Ord. ensiferi H. W. BERG von LINDE ad hujus inventi progressum quantum curæ et operæ contulerit, commemoratum est in p. 61 hujus Dissertationis, in Nordisches Archiv für Naturkunde. Arzneywissenschaft, &c. Dritter Band. Erstes Stük. p. 122. et in Låkaren och Naturforskaren, XV:de Bandet. p. 122. — Quæ p. æstiterit C. NORDBLAD, vide ibid. p. 3. ER. ACHARIUS, ibid. p. 4. — J. L. WESTBERG ibid. p. 10. — MAGN. D. WEYLANDER ibid. p. 30. — FRED. WILH. RADLOFF ib. p. 50 — E. J. OLANDER ibid. p. 69. — C. CLEMENS FLODIN ibid. 75. — JOH. ERNST BLACHET et ER. HÖGBERG ib. p. 103, 104. — P. LUNDMARK ib. 114. — ZACHARIAS COLLANDER ibid. 125. — E. NORDBLAD ib. 166 — C. P. ENGSTRÖM ib. 169 — ADOLPH. ERICSSON ib. 328.

Cum nemo jam esset, quod nos quidem noverimus Medicorum Sveciæ, qui de novi inventi præstantia ultius dubitaret, multo plures fuisse, qui hoc anno vaccinationem exercuerint, pro certo habemus, etjamsi Reg. Collegio Medico vaccinationes suas non indicaverint vel alio quo modo reipublicæ litterariæ notas fecerint 47).

Sic omnia, quæ anno ineunte metuimus, impedimenta, exeunte benignissimi numinis auxilio in rei novæ favorem conversa sunt. Pauci, qui ab initio anni hæsitant vel adversabantur, medici jam dudum vaccinationem amplexi erant, quid? quod litteris adjuverant; Rex non solum asensione publica comprobavit, sed illustri etjam documento, filiæ vaccinatione, maxime commendavit; et Sacerdotes, quortum in præjudicatis vulgi opinionibus eradicandis probatissima est potestas, verbis et exemplis hoc præstantissimum ad cives servandos inventum vali-

47) Upsaliæ ex gr., præter ADOLPHUM MURRAY et PETR. v. AFZELIUM, quos supra (p. 112 et 115) laudavimus, variolas vaccinas tutorias hoc tempore inseverunt JACOBUS ÅKERMAN (nunc temporis Anat. et Chir. Professor, &c.), HENR. WILH. ROMANSON (n. t. Medicinæ Theor. et Pract. Adjunct., Prof. Reg. &c.), GUSTAVUS HENR. AHLSTEDT (Civitat. Upsal. Medicus et Chirurgus, Assestor, obiit 1811) atque unus et alter rei medicæ Cultorum, qui ibidem artem adamatas exercere cœperunt. In transmarinis, quæ h. t. Sveciæ erant, provinciis hanc rem optimo cuique Medico in pari studio fuisse, ex scriptis patet: Ueber die Kuhpocken als Sicherungsmittel gegen die wahren Blättern für Nichtärzte des biesigen Landes. Von D. CHRISTIAN EHRENFRIED WEIGEL. Stralsund in Juni 1802. — Åbo Tidning år 1802, No 61, 93, 94. — Kongl. Finska Hushållnings-Sällskapets Dagbok år 1802 p. 175. Cf. supra p. 154 et Dissert. inaugur. Medicam: De præcipuis Variolarum tutoriarum in Finlandia fatis. Cujus partem primar. Præside JOHANNE AGAP. TÖRNGBREN, publicar censuræ submittit ERICUS JOHANNES CUMENIUS. Aboæ 1817.

disfime promoverunt. Collegis suis egregio praeiit exemplo Pastor Primarius Stockholmiae (nunc temporis Episcopus Dioceesis Arosiensis, Reg. Ordin. de Stella polari Commendator Ordinisque Regis CAROLI XIII Eques, &c.) Doctor GUSTAVUS MURRAY 48), qui, nondum variolas passus, sibi variolas vaccinas ab Asseſore HENRICO GAHN inferendas curavit.

Ceterum haud paucos Sveciæ Sacerdotes fuisse, qui jam tum hoc anno vaccinationem impense commendarint, nos non latet, quamvis memoriæ non proditum sit. Quod de studio novimus et industria, quibus Ecclesiæ (Afkersunds Landsförsamling, Godgård et Lillkyrka) Pastores OLAUS HAGREN 49), JONAS ER. WADSBERG et CAROLUS GUSTAVUS HEDIN novam rem adjuvarunt, supra (p. 157) propositum est. Atque quam necessaria fue-

48) "Doctor MURRAY har aldrig haft koppor och fick en ägta vaccir, som bibringades honom från d:s yngsta barn" — — "har blivit ympad af Asseſor GAHN, och detta bevis af en fördomsfi övertygelse hos En af Kyrkans mycket berömdie Män, är af vigt för den goda saken. Hindret af fördom hos den meniga hopen upphålls lättare igenom exempel än i geaom föreställningar. Skall någonsin vaccinationen blifva allmän, så skall den befrämjas af Rikets Prästerkap." Kopporna kunna utrotas eller Vaccinationen till fina lyckligaste följer. Korrt Afhandling med illuminerade Tabeller af Sv. HEDIN, M. D. &c. Stockholm 1802. p. 21, 22. Conser: Nordisches Archiv für Naturkunde, Arzeywissenschaft, &c. Dritter Band, Erstes Stück. Kopenhagen, 1802. p. 148.

49) "I anseende till Kongl. Hof-Predikanten Pr. Haggrens under flere år ådagalagde berömliga nit för Vaccinationens befrämjande, behagade Kongl. Maj:t den 10 Januarii 1812 Nådigst tilliggå honom ett Exemplar af Belönings-Medaillen med påskrift: Illis, quorum meruere labores, i guld, om 26 Ducaters vigt, och år 1814 erhöll han Vaccinations Medaillen i silver." Strengås Stifts Herda-Minne, &c. Sednare Delen, om Neriket. (af J. E. FOLLÉN) Strengås, 1817. p. 482.

rint sacerdotum studia et labores præsertim inter ipsa initia vaccinationis, hæc Medici percelebris, in variolæ vaccinæ insitione illo tempore occupati, verba testantur: "Ympningen med Skydds-koppor har jag hela tiden, besynnerligen dese senare månader med största sågnad fortsatt och aldrig erfariit någon ledsam tillfällighet dervid. Men ånu har man icke efter önskan kunnat öfvervinna motviligheten för denna, efter all anledning, högst vålgörande och nyttiga sak, hos Allmogen, som nog envist nekar den sitt fulla förtroende. Hvarken exempel af andra eller föreställningar göra tillfyllest att öfvertala mångden. Tiden torde väl småningom verka, som jag hoppas, me- ra än alla andra bevekande och öfvertalande omständigheter, till fördomarnas utrotande." Låkaren och Naturforskaren, XV:de Bandet. &c. Strengnås 1807. p. 4.

Corrigenda:

In Particula I:na

Pag. 3 linea 4: particulary lege particularly

— — 11: 8:vo — 8:vo p. 8.

In Part. II:da

— 16 — infina: ubscribimus — subscrimus.

— 22 — 20: nigelunda — ingelunda.

In Part. III:tia

— 29 — 13: præconceptæ — præjudicatæ

In Part. IV:ta

— 59 — 19: term — terme

In Part. VII:ma

— 61 linea infima: 1812 — 1802

— 63 — 3: Berlingska — Berlingska

— 65 — 3: hoc — hac

In Part. VIII:va

— 73 — 7: Moberg, Friderica — Pet. Moberg, Friderica Snell,

In Part. IX:na

— 81 — 12: là la — le

— — 21 Les de — Les

— 82 — 1. Mar (7:de) — Mars (7:e)

In Part. X:ma

— 90 — 15: 1811 — 1801

— 91 — 25: L. — L. A.

— — 26: Gersdorf — Gersdorff

— 92 — 5: instituisse — instituisse,

In Part. XI:ma

— 95 — 16: negotio — negotio

In Part. XVIII:va

In Propositis medicis ad hanc particulam
exstat linea 2: XXI — XXIV.

In Part. XIX:na

In Propositis medicis ad hanc particulam

— — 13: quamdocta — quam docta

— 162 — 18: Mer — Men

— 164 — 4: hæc, — hæc